

izdanja SAN, CCCXVIII, 1955. — ¹³ Miklosich, Fr., Lexicon Palaeoslavenico-graeco-latinum, Vindobonae, 1862—1865, 426. — ¹⁴ Jacimirskij, A. I., K istorii ložnyh molitv v Južno-slavjanskoj pismenosti, Izvestija otdjela ruskago jazika i slovesnosti, XVIII, 3—4, 1913, str. 2, 99. — ¹⁵ Dvoreckij, I. I., Drevno-grečesko-ruskij slovar, II, Moskva 1958, str. 1451. — ¹⁶ Sreznjevskij, I. I., Materialy dlja Slovara drevne-ruskago jazika, II, Sanktpetersburg 1895, str. 384. — ¹⁷ Novaković, St., Primeri, str. 519.

QUELLE MALADIE ÉTAIT DÉSIGNÉE PAR LE MOT «NEŽIT» DANS LA MÉDECINE SERBE DU MYEN AGE

Relja V. KATIĆ

Dans un grand nombre de manuels thérapeutiques russes, bulgares et serbes, parmi d'autres prières invocant la guérison d'une maladie, on mentionne une contre «nežit». Jusqu'à présent on a considéré que ce terme se rapporte à un démon, provoquant la maladie. En étudiant le Codex Médical du monastère Hilendar, on est arrivé à déchiffrer la signification de ce mot. Il paraît qu'il désignait une maladie de l'oreille avec suppuration. Une étude philologique de ce terme, qui se trouve dans le texte du Codex grecque Nomokanon et qui interdit les prières contre «nežit», a établi que la traduction serbe correspond au terme grecque.

L'auteur ne peut pas répondre avec certitude si la croyance en ce mauvais esprit «nežit» est d'origine slave ou grecque malgré les faits cités et malgré l'existence de ce terme dans la langue archaïque et moderne de certaines nations slaves.

D'après l'auteur les études futures demanderont des efforts communs des philologues, théologues et des ethnologues.

КАКОЕ ЗАБОЛЕВАНИЕ ОЗНАЧАЛОСЬ В НАШЕЙ СРЕДНЕВЕКОВОЙ МЕДИЦИНЕ ВЫРАЖЕНИЕМ «НЕЖИТ»

Релья. В. КАТИЧ

Во многих терапевтических справочниках у русских, болгар и сербов, наряду с остальными молитвами об исцелении, упоминается и молитва против «нежита». До недавнего времени считалось, что под этим подразумевается какой-то демон, вызывающий заболевание. В результате изучения Гилендарского медицинского кодекса удалось истолковать значение слова «нежит». Судя по всему, это слово обозначало заболевание уха, связанное с выделением гноя. Филологическое исследование этого выражения, упоминающегося в положениях о запрещении молитвы против «нежита», которые содержатся в греческом тексте Номоканона, послужило основой для констатации, что перевод сербского текста совершенно адекватен с указанной греческой рукописью.

Автор, несмотря на приведенные данные и на существование слова «нежит» в архаическом и современном языке ряда славянских народов, не может дать твердого ответа на вопрос, каково — славянское или греческое — происхождение верования в злого духа «нежит». Автор считает этот вопрос весьма сложным и указывает, что в результате элементов, изложенных в данной работе, он выходит за пределы исследований историков медицины. Дальнейшая работа над этим вопросом, по мнению автора, требует совместных усилий филологов, теологов и этнологов.

O POJAVI I SUZBIJANJU KUGE U OKRUGU VALJEVSKOM, 1837. GODINE

Dragoljub DIVLJANOVIĆ

GODINE 1837. KUGA JE IZ JUŽNIH, TURSKIH KRAJEVA BALKANSKOG poluostrva, preko Aleksinačkog karantina prenešena i u Srbiju. Dr H. A. Majnert, koji do tada nije imao prilike da i na obolelima vidi simptome kuge, izjavio je da dva turska nizama (vojnika), preminula u Aleksinačkom karantinu, nisu umrla od kuge, i njihovim drugovima odobrio ulazak u Srbiju. Tako se kuga pojavila prvo u Jagodini (danas Svetozarevo), zatim u Ražnju i Paraćinu, odakle je bila preneti i u sela Brežde* i Osečenicu, u valjevskom okrugu. ¹

U Brežde je kuga stigla posredstvom nekog »kobilara iz Bitolja koji je s istim prokletim nizamima putovao, pa se od nji odvoio, u Valjevo kobile kupovati otišao, i tamo umro i druge okužio« — pisao je knez Miloš Obrenović, 20. avgusta 1837. godine, svome ađutantu A. Simiću. ² Odmah potom, opakoj bolesti podlegla je gotovo cela porodica Jovana Teodorovića, iz Brežda. Najverovatnije je da je neki član porodice došao u dodir sa obolelim trgovcem, kobilarom, i tako kugu preneo među ostale ukućane. ³

Prvi dokument koji se odnosi na pojavu kuge u selima Breždu i Osečenicu, u kolubarskom srezu, jeste originalni akt Sovjeta Srpskog od 18. avgusta 1837. godine, upućen Okružnom načelstvu u Valjevu. ⁴ U njemu Sovjet izveštava Načelstvo da je doznao da se »zarazitelna bolest kuga u Otečestvo naše iz turskih predela prenela, a imeno u Srezu Kolubarskom Okr. tamošnjeg«. ⁵ U cilju sprečavanja daljeg širenja zaraze, Sovjet, u osam tačaka, preporučuje Načelstvu izvesne zaštitne mere, i to: da Načelstvo odmah pošalje jednog svog člana da zajedno sa starešinom kolubarskog sreza, »celim kapetanom«, Nikolom Rakićem, obide zaražena sela; da sve kuće u kojima se bolest pojavila stavi pod nadzor kako bi se sprečilo da njihovi ukućani dođu u dodir sa ostalim stanovnicima u selu; da, isto tako, postavi straže na granici kolubarskog sreza kako bi se onemogućilo mešanje stanovništva kolubarskog i susednih srezova; da se za »kužne« obezbedi hrana i ostavlja na određenim mestima sa kojih će je oni uzimati; da Načelstvo angažuje dva čoveka, svejedno da li Srbe ili Turke, »pošto mu drago bilo, koi bi se rešili na to, da se među kužne pomešaju i umrle saranjuju« ⁶; da obolele treba držati čisto, kaditi ih i raditi na njihovom ozdravljenju; da se sve stvari preko kojih se kuga može preneti, prvenstveno vunene i prtene, spaljuju; da pse i mačke iz zaraženih kuća i njihove okoline, kao i pse lutilice, treba pobiti.

* U arhivskoj građi, današnje selo Brežde naziva se negde Breze a negde Brezje.

Istog dana, tj. 18. avgusta, Sovjet je Načelstvu dostavio akt kojim ga obavestava da, po naredbi kneza Miloša, šalje starešini kolubarskog sreza dva zatvorenika koji treba da nadgledaju i poslužuju obolele od kuge, kao i da sahranjuju umrle.⁷ Istovremeno, starešini se skreće pažnja da strogo vodi računa o tome da zatvorenici ne pobegnu i da ne stupaju u dodir sa stražom i ostalim stanovnicima tih sela.

Interesantno je da je knez Miloš, čije je mišljenje bilo da umrle od kuge treba da sahranjuju zatvorenici osuđeni na tešku robiju, napisao — 19. avgusta 1987 — »voenom Komandantu Podrinsko-Savskom u Valjevu ili gdi bude«, sledeće: ». . . za onu dvojicu koju smo u Valjevsku poslali da od kuge umerše saranjuju, preporučujemo vam, da naredbu učinite, da oni kako telo svoje, tako i košulje svoje mastlom ili zejtinom što većma mogu namažu, jerbo smo izvešteni, da kuga na onako mastne ljude i haljine neprilepčava se, i da je to ponajbolje sredstvo, protiv zaraze ove, no i pri svem tom neka se i opet sa drugim nemešaju i sami neka čuvaju druge od mešavine.«⁸

Već 20. avgusta 1837, Načelstvo valjevsko piše⁹ svim sreskim starešinama u valjevskom okrugu i, dostavljajući im prepis uputstva primljenog od Sovjeta, daje ove preporuke: da »svemu vam poverenom narodu u srezu Vašem zakažete da se ni jedan ne usudi iz svoga sela kud na jabanu ili u drugo selo ići«¹⁰; da svaku pojavu bolesti građani obavezno prijavljuju sreskom starešini a ovaj Okružnom načelstvu u Valjevu; da se privremeno, zbog pojave zaraze, obustavi slanje ljudi u Beograd na kuluk koji je ranije bio zakazan radi zidanja »narodnih zdaniak«. Dva dana kasnije, isto Načelstvo poslalo je, posebno, Nikoli Rakiću, starešini kolubarskog sreza, dva akta: kopiju uputstva Sovjeta Srpskog i svoje upozorenje o hapšenjcima.

Pored Sovjeta i Načelstva okruga valjevskog, i Vojna komanda podrinsko-savska — pod čiju je upravu potpadao valjevski okrug — obratila se i sama, preko svog komandanta Jovanče Spasića, svim sreskim starešinama u okrugu.¹¹ Ovo Spasićevo »nastavlenije« sadrži šest tačaka, u kojima se naređuje: da se narodu pod pretnjom najstrožije kazne zabrani odlazak iz jednog sreza u drugi a, naročito, svaki dodir sa stanovnicima kolubarskog sreza; građanima se zabranjuje da napuštaju teritoriju ove komande i da putuju u Beograd; sreskim starešinama se nalaže da naredbe »da svaki smrekovine, sumpora i mekinja dosta nabavi i domove svoje jutrom i večerom kadi«¹²; u slučaju da se u nekom selu ili mestu pojavi kuga, ne samo dom u kome se bolest pojavila već i taj kraj kao i celo naselje treba opasati stražom i nikome ne dozvoliti da izlazi iz zaraženog sela i meša se sa stanovnicima susednih sela; takođe, sve zaražene kuće i sela treba kaditi sa odgovarajućim sredstvima; sem toga, svaka pojava bolesti mora odmah biti prijavljena Vojnoj komandi, dok komandantu treba slati redovno, svake nedelje, izveštaje o stanju zdravlja u srezu; opomenute su sve sreske starešine na budnost jer će, u protivnom, »sami sebe smrtnoi kazni podvrgnuti«. ¹³ Na kraju svog »nastavlenia«, Spasić je izdao naređenje da svaki sreski starešina krene odmah po svom srezu i tumači narodu ova pravila, »s tim zaključenjem, da će onai streljan biti, koi preko ove stroge zapovesti samovoljnim istupljeniem svojim kugu otkud donese«. ¹⁴

S obzirom na ovu užurbanost vlasti, na predviđene, vrlo stroge, mere za sprečavanje i suzbijanje epidemije kuge, postavlja se pitanje — nije li se, možda, njima htelo da popravi ranije prenebraganje i nemaran odnos prema zdravstvenoj zaštiti stanovništva valjevskog okruga. Izgleda da je tada celokupna pažnja državnih vlasti bila koncentrisana na Aleksinački karantin, Ražanj, Paraćin i, osobito, na Beograd — u koji su napred pomenuti turski vojnici doputovali. Knez Miloš, plašeći

se naročito da će kuga biti prenešena i u Beograd, raspitivao se stalno o stanju zdravlja u gradu, često ne verujući izveštajima ni svojih najbližih saradnika.¹⁵ Na valjevski se kraj bilo zaboravilo. Jer, kako inače objasniti činjenicu da se kuga u selu Brežđu pojavila još 27. jula 1837. godine¹⁶ a da je prvo upozorenje Sovjeta Srpskog, upućeno valjevskom Načelstvu, stiglo tek 23 dana kasnije. Trebalo je, dakle, da se kuga pojavi i u selu Osečenici, 16. avgusta¹⁷, pa da se Sovjet zainteresuje i naredi koje mere treba preduzeti. Da su zaražene kuće u selu Brežđu bile odmah stavljene pod nadzor, do zaraze u Osečenici verovatno ne bi ni došlo. Naime, kugu je u Osečenicu prenela žena Radosava Živanovića koja je išla u Brežđe na sahranu kćeri Jovana Teodorovića i tamo se zarazila. Došavši natrag u svoje selo, razbolela se i umrla kao prva žrtva kuge u Osečenici.¹⁸

Mere koje su vlasti preduzele nisu bile uzaludne. Tako, na primer, sreski starešina, kapetan Nikola Rakić, poslao je — već 21. avgusta 1837 — valjevskom Načelstvu izveštaj o svom boravku u zaraženim selima, gde je — kako kaže — pregledao i utvrdio straže.¹⁹ Javio je, takođe, da u ostalim selima momentalno niko nije bolestan, kao i da su iz Kragujevca stigla dva osuđenika na smrt te ih je on »odveo u Osečenicu i G. Ekonomu Radoju predao«. ²⁰

Iz jednog pisma Pavla Simeunovića, starešine tamnavskog sreza²¹, saznajemo da su Valjevci u to vreme postavili kontumac »niže Prljuša kod Bogičeve Bašče na putu Beogradskom«²² i da nisu nikome dozvoljavali da prođe za Valjevo. Simeunović piše takođe, da je postavio stražu duž obala Kolubare, nizvodno, prema kolubarskom srezu, napominjući da Valjevo time nije odvojio od svog sreza već je samo zabranio svojim seljacima da zalaze u valjevsku čaršiju. Isto tako, kaže da zbog pojave kuge svakog dana čini »molebstvia po cerkvama i litie«.

Na dan 27. avgusta 1837, Načelstvo valjevsko tražilo je, u vezi zahteva Sovjeta, od kapetana Rakića da što pre pošalje izveštaj o kretanju zaraze koja se pojavila u selima Brežđu i Osečenici²³, te da odmah izvesti: »koliko je duša u Brezju i Osečenici od kuge pomrlo, i svako lice po imenice da označite iz koliko je kuća pomrlo, i ovom da javite od koga i dokoga dana pomrli su, jesu li domovi kužni dobro zatvoreni i kako se čuvaju«²⁴. Istog dana Načelstvo se obratilo i ostalim sreskim starešinama u okrugu tražeći da i oni, u skladu sa zahtevom kneza Miloša, izveštavaju često Načelstvo i samog Kneza o stanju zdravlja u srezu.²⁵ I pukovnik Jovanča Spasić, komandant podrinsko-savske vojne oblasti, tražio je takođe da se izveštaji šalju i Knezu direktno, jer bi se moglo dogoditi da on bude odsutan pa, ako bi se izveštaji slali samo njemu, Knez ne bi mogao biti o svemu i na vreme obavestjen.

Tridesetog avgusta iste godine, valjevsko Načelstvo je dostavilo Sovjetu — na osnovu referata kapetana Rakića — izveštaj o pojavi kuge u kući Jovana Teodorovića iz Brežđa, tj. o bolesti njegove kćeri Ane, napominjući da je u ovoj porodici od kuge umrlo ukupno osam članova. Uz ovaj izveštaj poslat je i spisak iz koga se vidi da je do toga dana od kuge umrlo dvadeset osoba: u selu Brežđu 19, a u Osečenici jedno lice.²⁶

U Državnom arhivu sreza Valjeva nema originalnih dokumenata o stanju epidemije u selima Brežđe i Osečenici u vremenu od 30. avgusta do 12. septembra 1837. godine. Ali, kao što ćemo videti, to ne znači da obolelih od kuge tada nije bilo.

Iz kopije akta koji je valjevsko Načelstvo poslalo, 12. septembra, starešini kolubarskog sreza, jasno se vidi da je bilo i novih slučajeva oboljenja.²⁷ Tim aktom Načelstvo izveštava kapetana Nikolu Rakića da je primilo njegovo pismo, poslato

iz Mionice 11. septembra, kojim ih je obavestio da je 10. septembra od »zarazitelne bolesti« umro Mladen Petković iz Brežda. Ovom prilikom, Načelstvo je od Rakića tražilo da im hitno dostavi detaljan izveštaj o sledećem: koliko još ima živih članova porodice Petkovića, da li žive u zajednici ili odvojeno, i gde prebivaju. Istovremeno, Rakiću je upućen i poziv da dođe na sastanak kod Graca, gde će moći da se vidi i sa pukovnikom Jovančom Spasićem, koji će takođe doći u Valjevo.

Već sutradan, Nikola Rakić je dostavio podatke²⁸ o porodici Mladena Petkovića: njeni članovi ne žive zajedno, sem Petka i njegove žene koji su živeli u zajedničkom kućanstvu sa umrlim Mladenom. Cela porodica nalazi se pod nadzorom vlasti.²⁹

Na osnovu ovoga, valjevsko Načelstvo je odmah, tj. 14. septembra 1837, izvestilo Sovjet i Kneza da se Mladen Petković, sin Petka Teodosievića, razboleo od kuge 7. a umro 10. septembra.³⁰ Dalje se kaže, da su članovi njegove porodice, podeljeni u tri zasebna kućanstva, trenutno svi zdravi, ali su njihovi domovi pod nadzorom, opasani stražom, tako da se niko s njima ne meša; u šest breždanskih porodica, u kojima je ranije bilo obolelih pa i umrlih, nema više bolesnih. U vezi zaraze u Osečenici javljeno je, da među stanovnicima nema više obolelih a da se i Stanica, o čijoj je bolesti Načelstvo ranije izvestilo nadležne, već uveliko oporavlja.³¹

Ali, već 15. septembra kapetan Nikola Rakić je bio primoran da izvesti Načelstvo o novom slučaju oboljenja od kuge.³² U selu Osečenici razboleo se 10. i umro 14. septembra Radosav Živanović. U izveštaju se kaže, da u kolibi, u kojoj je izolovan bolovao i umro, »više nikog nema, jerbo je njegova familija obaška od njega bilak.«³³ U selu Breždu u to vreme nije bilo novih slučajeva oboljenja od kuge.

Samo nekoliko dana kasnije, Rakić — kome zbog uloženog truda i brige treba odati priznanje — piše kako je obišao sela Brežde i Osečenicu i utvrdio da novih slučajeva oboljenja nema.³⁴ Javio je takođe, da se Anica, obolela kći Petka Teodosievića, oseća već malo bolje.

Komandant podrinsko-savske vojne oblasti, pukovnik Jovanča Spasić, javio je u to vreme Načelstvu da je iz izveštaja šabačkog Načelstva doznao, kako je neki trgovac iz sela Tabanovića, srez kolubarski, bio došao u Šabac radi trgovine ali je vraćen natrag.³⁵ Spasić je zbog ovoga strogo prekoreo valjevsko Načelstvo, preporučujući da se, u dogovoru sa tri sreske starešine, napravi čvrst kordon oko kolubarskog sreza a stražarima skrene pažnja da će biti streljan stražar čijom bi nebrigom neko lice uspelo da izide iz atara kolubarskog sreza. Kapetanu Rakiću, pak, naložio je da pronade pomenutog trgovca iz Tabanovića, da ga ispita kuda je prošao a zatim da kazni i stražu i njega »koi se je usudio iz onakve vatre izaći, mogavši i druga mesta zapaliti.«³⁶

Na osnovu Rakićeva referata, valjevsko Načelstvo izvestilo je, 22. septembra 1837, Sovjet i kneza Miloša o tome, da sem Anice, kćeri Petka Teodosievića, u Breždu niko više nije bolestan.³⁷ Međutim, istog dana — kad je pošta za Kragujevac već bila otpremljena — stigao je novi Rakićev izveštaj iz Mionice. Njime Rakić javlja kako ga je prethodne večeri seoski kmet Stevan obavestio da se u Breždu od kuge razboleo i Petko Teodosiević.³⁸

Dva dana kasnije, Rakić je Načelstvu opet poslao jedan izveštaj³⁹, i to: da Petko Teodosiević, iz Brežda, još leži bolestan; da je Anici, njegovoj kćeri, bolje; da se, otkako je umrla Mara, snaha Milovana Markovića, iz šest kuća porodice Uroševića — u kojima se bolest prvi put pojavila — od 3. septembra niko više nije razboleo. Izveštaj o smrti pomenute Mare ne nalazi se u Državnom arhivu Valjevo.

Original je, verovatno, bio poslat nekoj od viših vlasti, a kopija nije ni postojala ili je, što je još verovatnije, izgubljena. Ali, na osnovu ovog verodostojnog obaveštenja kapetana Nikole Rakića, među žrtve kuge u selu Breždu možemo ubeležiti i Maru, snahu Milovana Markovića.

U to vreme narod je bio veoma zaplašen, utoliko pre što su se stariji ljudi još uvek živo sećali pustoši koju je kuga ostavila za sobom 1814. godine.⁴⁰ Nije zato ni malo čudno što su ljudi, u prevelikom strahu, pribegavali i praznovericama.

Tako je na primer, Načelstvo valjevsko, 25. septembra 1837, izvestilo pukovnika Spasića da je neki Ignjat Petković sanjao dva sna, o kojima je Načelstvo obavestio Nikola Rakić, kapetan kolubarski.⁴¹ Istina, u svom pismu Načelstvo se tobož izvinjava pukovniku Spasiću, ali se po svemu primećuje da ne odbacuje praznoverice i da ne odbija energično sugestije tih snova već da se obraća Spasiću očekujući da on donese konačno rešenje. U pismu se, između ostalog, kaže: »Istina da zdravi razum ne dozvoljava snovima verovati, ali kad čovek obrati svoje vnimanie na snove, zaista mlogo puti i oni kad u metafori, kad i onako predskazu čoveku, šta će mu se ili onii dana ili pak do nekog vremena dogoditi. . .«⁴² I dalje: ». . . Ispr. ovo uzevši u razsuždenie, sudeći, da čovek u nuždi, i naimanju senku sebi u pomoć poziva, usudue se naiponiznie o istom predmetu vašemu visokoblagorodiu na promotrenie podneti. Pa ako vaše visokoblagorodie za dobro nađe, da se Njegovoi Svetlosti, o istom snu javi, a ono vaše visokoblagorodie neka blagoizvoli javiti.«⁴³

Mislimo da neće biti neinteresantno ako ovde citiramo i snove o kojima je reč, i to onako kako ih je valjevsko Načelstvo prenelo pukovniku Jovanči Spasiću:

»San snio 8. Septem.

1. San: Ignjata Petkovića koi je snio iste rečene noći i govorio dae vidio u snu čoveka i dve žene i dvoe dece nenalik na našu decu koemi govore, mi smo one bolesti, no nećemo više moriti, no hoćemo u Rudničku nahiu. Čovek dae meni travu i govori poslale su ti one, dae izeš a ja velim izedi ti tu, a meni dai uberi drugu taku, a on govori, nie vaide od druge, a ja reko a ti pola izedi, a ono dai meni, i on zagriže pola, a pola meni dade i nestadne li; u tom se probudim i čuem neku lupu, kanda orao poleti, i ja zovnem brata reko da i on čue ne probudi se, gledeći ja za onim glasom povratim se ja na drugu stranu i vidim najavi u ruci zrno i travku, no zrno mi e nepoznato kao grumen šećera, a travki ima onaki.

2. San: koi je snio 15. s. m. u kom vidi istu onu ženu, koja se razgnjevila na mene i pogledi me strogim pogledom, što sam ja reči njene razglasio i uvati me za rame i tresnu me na zemlju, a ja počnem plakati, a ona me stadne tešiti, neboise nego javi Kapetanu neka javi Svetlome Knjazu, neka pošlje od svoje desne ruke prsten, a sa onoga prsta što je domaloga, te obnesi oko svoje familie i progledai na sve i kako staneš, pusti ga na zemlju, i ako se lice istoku obrne niko neće umreti, ako se ne obrne oće mnogi umreti.«⁴⁴

Nije nam poznato da li je sa ovim snovima bio ikada upoznat i knez Miloš. Ali da po njima nije bilo ništa preduzimano i da Knez nije poslao svoj prsten, to je gotovo sigurno! Uostalom, o jednom takvom događaju bi moralo biti kakvog pomena u ostalim dokumentima.

Kapetan Rakić poslao je iz Mionice, 28. septembra 1837, Načelstvu valjevskom dopis kojim javlja da je lično obišao straže i tom prilikom doznao da je umro Petko Teodosiević, iz Brežda, kao i njegova kći Anica, kojoj je neko vreme bilo bolje pa se verovalo da će ozdraviti.⁴⁵

Aktom od 10. oktobra 1837, Nikola Rakić je izvestio Magistrat valjevski da se u Breždu, 8. oktobra, razboleo od kuge Stevan Marković i da je već sutradan umro. Dalje javlja da je »i ovaj Stevan od familije Uroševića, i ovo da je osma kuća od iste bolesti zaražena«. ⁴⁶ Kaže, takođe, da je Stevan za sobom ostavio šestoro dece i ženu Eku, da su svi živi i zasad zdravi. Među ostalim žiteljima Brežda i Osečenice tih dana nije bilo obolelih.

Valjevski magistrat uputio je, 13. oktobra 1837, pukovniku Jovanči Spasiću akt kojim ga obaveštava o želji trgovaca iz nezaraženih sela u kolubarskom srezu da idu u Valjevo radi svršavanja svojih trgovačkih poslova. Magistrat je to odobrio, s tim da po povratku svaki od njih izdrži po sedam dana u kontumacu, ali pita Spasića da li se slaže s ovim postupkom, naročito s vremenom određenim za boravak u kontumacu. Drugih dokumenata o ovome nema, mada bi bilo interesantno znati šta je pukovnik Spasić odlučio kao i da li je, kada i gde, bio otvoren kontumac za trgovce iz kolubarskog sreza. ⁴⁷

Predsednik Kneževskog Sovjeta, general-major Stefan Stefanović, uputio je 14. oktobra valjevskom Magistratu pismo povodom novih slučajeva oboljenja u kolubarskom srezu. Od početka epidemije kuge, bilo je to prvo pismo u kome se pominje i jedan lekar. Naime, Stefanović je izvestio Magistrat kako je Sovjet, u vreme opadanja zaraze, tj. 11. oktobra, pisao pukovniku Spasiću da zajedno sa lekarom Račanskog karantina, dr Maksimom Nikolić-Miškovićem, obiđe sela Brežde i Osečenicu, da organizuje kađenje i čišćenje stvari i ljudi, da ukine nadzor i zabranu kretanja. Međutim, posle izveštaja Magistrata o smrti Stevana Markovića — kaže Stefanović — Sovjet je izmenio svoju odluku i naredio da ova sela i dalje ostanu pod nadzorom straže i da se kordon utvrdi, sve dok ne bude sigurno da je opasnost od zaraze prošla. ⁴⁸

Krajem meseca oktobra vreme se pogoršalo, tako da je straži bilo sve teže da vrši svoju dužnost. S tim u vezi, starešina tamnavskog sreza obratio se pismeno, 27. oktobra 1837, iz Babine Luke, Magistratu valjevskom, žaleći se na vreme. U pismu kaže da su počele kiše, da je Kolubara nadošla i poplavila njive i livade, a nema ni koliba u koje bi se stražari mogli skloniti od nevremena. Koristeći ovakvo stanje, ljudi iz kolubarskog sreza počinju da zalaze u atare tamnavskog sreza i da svršavaju svoje privatne poslove, prelazeći Kolubaru na mestima gde nema straže. On sâm ne zna šta treba da radi te moli Magistrat za uputstva. ⁴⁹ Valjevski magistrat je odgovorio još istog dana, uveravajući starešinu da shvata loše stanje u kom se straža nalazi od kako su nastale jesenje kiše ali da, na žalost, još uvek ne može da donese odluku koja bi stražare razrešila njihove dužnosti. Izveštavaju ga, takođe, da je major Gaja Dabić, član Magistrata, otputovao za Kragujevac, da će on usmeno obavestiti Sovjet o svemu, »pa kako on otuda rešenje dobie, onako će se tada i vami pisati«. ⁵⁰

Najzad, sa terena se javio i dr M. N. Mišković, »medicine doktor«. Mada nema dokumenta iz kog bi se zaključilo kad je ovaj lekar stigao u kolubarski srez, sačuvana su dva akta iz kojih se vidi da je Mišković boravio u tom srezu. U oba slučaja radi se o »svideteljstvu«, tj. svedočanstvu o smrti — od 1. i 6. novembra 1837 — i to Stanice Obradove iz Brežda, i Pavla Mešterovića iz Osečenice. ⁵¹

I kapetan Nikola Rakić je, 8. novembra, obavestio Magistrat o smrti Pavla Mešterovića, dajući o njemu iste podatke koje sadrži i »svideteljstvo« dr Maksima Nikolić-Miškovića. Za pokojnike ukućane — ženu Anicu, staru 50 godina, i sinove, 20-godišnjeg Stevana i 16-godišnjeg Miloja — Rakić kaže da su živi i zdravi, i da su ih »sveli u Kontromanc«. Istovremeno obaveštava Magistrat, da su umrli

Stoja, žena Marka Mihailovića iz Osečenice, i unuk Arsenije, a da je oko 19. oktobra umro i Marko Mihailović. ⁵² Iako raniji izveštaj o Markovoj smrti nije sačuvan, iz Rakićevog pisma od 8. novembra, vidi se da je on o tome obavestio Magistrat 19. oktobra 1837. Prema tome, u spisak umrlih od kuge, u to doba, možemo ubeležiti i ime Marka Mihailovića iz Osečenice.

Dana 20. novembra, Valjevski magistrat je doktoru Miškoviću i Đorđu Vučkoviću Latovu poslao kopiju »predpisania visokoslavnog Knjažeskog Serbskog Sovjeta iz koe će te uvideti šta preporučue Magistratu ovom u smotreni zaraženi kugom sela Brezja i Osečenice. . .« ⁵³, preporučujući im da »zasada po istom visokom nalogu« i postupe. ⁵⁴ Zamoljeni su takođe, da češće šalju izveštaje Magistratu. Kopija pomenutog »predpisania« Sovjeta ne nalazi se u Državnom arhivu sreza Valjevo, niti se, pak, u propratnom pismu Magistrata citira njegov sadržaj.

Dvadeset trećeg novembra, iz Ključa se javio dr Maksim Nikolić-Mišković. ⁵⁵ Izveštavajući Magistrat da je primio poslatu mu kopiju akta koji je Sovjet bio uputio, kao i zahteve Magistrata, kaže da će sâm teško moći da šalje izveštaje jer nema dovoljno hartije za pisanje iako je nekoliko puta molio kapetana Rakića da mu je pošalje. Zatim kaže:

»Kontumacirajuća sam lica iz sela Brezja sveo 1ga Novembra isključitelno iz Osečenice 3, 4, 5. t. m. koja se tačno po predpisanju Visočaišem pod No 4299 od 22 oktombrija čiste i kade, kuće sam kužne dao do 10 t. m. izčistiti, a one popaliti, koe sam drža, da su vrlo zaražene kao što ću predstaviti, dok hartie dobiem, i to koe črez apsenike, koe pak črez pritjažetelje, u Osečenici sam također od 12 tako isto učinio. G. Latov Đorđe Vučković je ovde prispeo 14 t. m. koi je selo Breze povtoritelno do 17 t. m. prečistio a Osečenicu do 19 t. Budući sam pod 16 t. m. Visokoslavnom Knjaž. Srbskom Sovjetu pisao da ću po rečenom predpisanju 22 t. m. Breze od kordona osloboditi, i kontumacirajuća lica Brezjanska toga dana ispustiti, to sam 22ga Nov. sve kuće i zgrade nepopaljene po Brezju pregledao sobom, kako je očišćen, i 23ga one, koe sam namerio pustiti, u načinjenoj zemunici pregledam i, kako nji, tako njine utvrdi strogo iskadim, i pismo Slavnoga K. Sr. Magistrata navedeno, pak primim, a danas sam umolio G. Kapetana pre pročitavanja pisma, da bi spomoščestvovao nagraditi kolebe nove kod reke Ribnice s protivne strane, u koioi bi sitna sirotinja od vremena sebe branila, koe mi također osuećeno bude, zato sam naredio G. Latovu ujutru 24. da ide načiniti kolebe i u mesto 22 tek ću moći 25 iz Kontumaca izvesti okaćena lica, budući sam sve oko one kuće popaliti dao u Brezju, u koioi se smrtni događaj slučio 31 okt. t:g: a 25ga t. ću ići u Osečenicu pregledati kako e očišćena i tek potom ljude izpustiti u selo, a ljude ću one, koi su s G. Latovom čistiti išli, do poslednjeg kao što sam već pisao, ovde držati i onda sve raspustiti, i po raspustu ću se nekoliko dana baviti ovde, potom, kao što sam već javio, ako sve bude mirno i zdravo s Latovom krenuti, no molim za sad, da bi se Slavni Magistrat postarao u proćim Srezovima Savokupiti žita za one tri kuće, koe su u bolest naiposle pale, erbo im ništa niovo zaštedio nisam, samo njin život požalio a i rasprostranenie sasvim ugasiti ove zaraze, nužno bi bilo, kad bi koi od Členova ovo dana amo došao da se lično uvedomi, i kmetovima tim gotovo savet udeli.« ⁵⁶

Već posle dva dana, 25. novembra 1837, Magistrat je odgovorio Miškoviću ⁵⁷, dostavljajući mu istovremeno hartiju, nekoliko pera za pisanje i crvena voska. U pismu, Magistrat izražava čuđenje zbog toga što kapetan Rakić nije ništa preduzeo da se za stražare sagrađe kolibe — »znajući revnost i krepko nastojavanje predrećenog kapeta« ⁵⁸ — ističući pri tom činjenicu da je do tada svaki zahtev lekara bio

ispunjen. Izveštava ga, takođe, da će već sutradan u kolubarski srez krenuti član Magistrata, major Jovica Milutinović, sa zadatkom da u dogovoru sa dr M. N. Miškovićem i sreskim kapetanom reši i pitanje ishrane stanovništva po ugroženim selima.⁵⁹

Dvadeset petog novembra Mišković se ponovo obratio Magistratu valjevskom.⁶⁰ Izveštavajući da je obišao Osečenicu, on kaže: »... Kako u selima tako u Kontumacu sve je zdravo i u povoljnom se naodi stanju. Osečenice ću raspustiti u subotu a stražu oko sela u nedelju 28 t. m.«⁶¹

Dana 26. novembra, dr M. N. Mišković javio se iz Ključa. U tom pismu on, uglavnom, ponavlja sve ono što je naveo i u svom izveštaju od 23. novembra, dodajući tome i obaveštenje da je isto postupio i u Osečenici, 25. novembra. Dalje, Mišković piše:

»I budući da se u Brezju od 31. Okt. a Osečenici od 5 Novembra, a na kontumacu nikakova zaraza do danas nie dogodila, a po visočaišem nastavljenju, od 22 oktombrija pod № 4299 sve je već sovršeno, to sam ujutru 27a t. m. Božiom pomoću namerio Osečance i Brezjance od Karantina osloboditi i u druge kolebe svoi baščina uvesti s preporukom, da bi još nekoliko dana od svoi kuća i stasina udaljeni držali. Kordon pak 28a da se raspusti oko sela. Oni će ljudi koi su i pre i posle s G. Latovom k svojim kućama hodili, u vtornik 30 t. biti pušćeni i Karantin sa svim dignut. G. Latova nameravam zadržati ovde do 5 Dekembrija, da bi i on prepisani period sovršeno odstojao, po tom ću i ja, ako Božia milost bude u Raču otići.«⁶²

O svojoj nameri da raspusti straže, dr M. N. Mišković govori i u svom »svideteljstvu« od 27. novembra.⁶³

Najzad, 15. decembra 1837. godine, Magistrat valjevski je bio u stanju da Sovjetu podnese iscrpan izveštaj o toku i vremenu trajanja epidemije kuge, o ljudskim žrtvama i materijalnim štetama koje je prouzrokovala u Brežđu i Osečenici.⁶⁴ Ovaj izveštaj — čija se kopija nalazi u Državnom arhivu u Valjevu — Magistrat je sačinio prema referatu starešine sreza kolubarskog, Nikole Rakića. S obzirom da isti, po našem mišljenju, ima veliki značaj za proučavanje epidemije kuge u valjevskom kraju, to ćemo ga ovde doneti u celini:

»N. 1715
15 Dekembrija 1837
u Valjevu

V. K. S. Sovjetu*

Budući da su sela Breze i Osečenica u Okružiu Valjevskom po milosti vseblagoga Boga, i bditelnostću Svetlejšeg Knjaza i Gospodara našeg od kužne zaraze oslobođena, i narod jako u istim mestima uživa povoljno zdravlje, to Magistrat ovai, počem se je narod od zatvora oslobodio, preporučio e Starešini Sreza Kolubarskog G. Kapetanu Nikoli Rakiću, da sam sobom u obadva sela izide, i da providi tačno, koliko e iz koe familie umrlo, šta e kome popaljeno, i šta iste stvari po spravedljivosti koštaiu. Po ovom da providi, koliko e raane zaostalo u koioi familii, i dokle se može raniti, a po ovom da i trošak napiše, šta e za vreme trajaće bolesti okuženim davao, pa o svemu ovom da izvesti Magistrat.

* Visokoslavnom Knjažesko Serbskom Sovjetu.

Ovom nalogu posledovao e predrečeni Srezski Starešina, i pod 14 t:m: № 213 priložio e Spisak, koliko e u koioi familii umrlo, i koliko iošt živi ostae, a tako i šta e kome pogorelo, i šta iste stvari koštaiu, po čemu stavio e i koliko raane ima u koe familie, i koia konečno nema koi spisak ovdi pod A originalni prilaze se.

Pod B prilaze se spisak naroda u oba sela, sireč koliko duša ima u kome selu, koliko se pak razbolelo, umrlo i ozdravilo.

Što se tiče troškova za vreme trajaće bolesti u Brezju i Osečenici, to je Magistrat ovai, kako su u priloženim kontima pod V, G i D iz kase Sudske isplatio 268 groša i 35 para čaršiski novaca.

SPISAK **

IZ SELA BREZJA I OSEČENICE, KOIA SU KUGOM ZARAŽENA I OD POGORELI STVARI U ISTI SELA, U OKRUŽIU VALJEVSKOM

	Glava umrli muški	Glava umrli ženski	Glava živi muški	Glava živi ženski	Glavna suma	groša para
Brezje	17	11	33	26	3323	—
Osečenica	6	4	22	12	3385	—
	23	15	55	38	6708	—

Ime i prezime starešine domaćinstva	Glava umrli muški	Glava umrli ženski	Glava živi muški	Glava živi ženski
a) iz sela Brezja				
1. Sreten Arseniević	1	—	4	1
2. Eka, udovica Stevana Markovića	1	—	3	4
3. Miloe Petković	2	1	6	6
4. Toma Jovanović	5	3	2	0
5. Danica, udovica Pantelie Jankovića	1	1	4	3
6. Jeremie Milošević	1	0	2	3
7. Damian Teodorović	1	2	2	2
8. Aksentije Teodorović	2	2	2	1
9. Milovan Marković	1	1	7	6
10. Nikola Obradović	2	1	1	—
b) iz sela Osečenice				
1. Marko Mijailović	1	1	5	2
2. Ivko Marković	1	2	6	5
3. Todor Živanović	—	—	4	4
4. Vasilie Živanović	3	1	5	—
5. Miljko Pavlović	1	—	2	1
Svega	23	15	55	38

Od Doka iz Graca uzeto e 424 Oke Soli po 34 pare oka, koe čini u summu 316 groša i 16 para.

Od Krste Beogradanina 130 Oka soli po 30 para, koe čini u summi 97 groša i 20 para, i ova e sva so predata Brezianimi i Osečeničanima, i nie plaćena.

Iz Spiska Srezskog Starešine, uvideće V. K. S. Soviet, da ima 93 duše žive, koe su kugom zaražene bile, i da raane više nema u nji sviu no 5600 oka, počemu

neka blagoizvoli V. K. S. S. naredbu učiniti, od kuda će se ovaj narod zaraniti, do nove letine. A tako isto i za njihove kuće, zgrade i ostale stvari što im e izgorelo.

K ovom ponizno umiljava se V. K. S. Soviet, da blagoizvoli Magistratu ovom doznanja dostaviti, oće li i za izdanu So iz svoje kase platiti onim, od koga e so kupljena, i u svoi račun rashoda staviti.«

Uz ovaj izveštaj upućeno je i pet priloga, označenih ćirilčnim azbučnim slovima od A do D. Izuzev onoga koji je obeležen slovom V, kopije ostalih priloga nalaze se u Državnom arhivu sreza Valjevo.

Prilog označen slovom A je vrlo dug spisak, ispisan na četiri strane hartije velikog formata. Njime su obuhvaćeni deset breždanskih i pet osečanskih domaćinstava, zahvaćenih epidemijom kuge, sa podacima o broju umrlih i živih, polnoj pripadnosti, kao i sa podacima o vrednosti spaljenih zgrada i stvari koji su im pripadali. (v. spisak na str. 97).

U spisku »pogoreli stvari« navedeni su: kuće, vajati, mlekare, košare, čardaci, burad, bakračii, tiganji, puške, kantari, guberi, so, pšenica i kukuruzno brašno, anterije, pojasevi, rukavice, kecelje, torbe, gunjevi, košnice, zubuni, svrdla, turpije, testere, platno, gotov novac, sukno, odeća i obuća, mlečni proizvodi itd. itd. Ukupna vrednost tih stvari iznosila je, prema proračunu, 6.708 groša, od čega na Brežde otpada 3.323, a na Osečenicu 3.385 groša.

Prilog obeležen slovom B je naročito interesantan, jer daje podatke o početku i prestanku epidemije kuge, o ukupnom broju žitelja, o broju obolelih, umrlih i preživelih u jednom i drugom selu. Taj spisak glasi:

SPISAK

OD ŽITELA SELA BREŽJA I OSEČENICE U OKR. VALJEVSKOM, KOI SU BILI KUGOM ZARAŽENI 1837 GOD.

Imena mesta	Pojavlenie bolesti	Oslobođenje od bolesti	Čislo naroda	Razbolevši se	Umeršii	Ozdravivši
Breže	27og julija	31og oktomb.	270	29	28	1
Osečenica	16og avgusta	5og noemvr.	365	11	10	1
Summa:			635	40	38	2

Iz ovoga spiska proizilazi da je epidemija u Brežđu vladala 97, u Osečenici 82 dana; da je od ukupnog broja žitelja u Brežđu obolelo 10,74%, a u Osečenici 3,01%, dok je letalitet u prvom selu bio 96,55% a u drugom 90,90%.

Prilozi pod G i D predstavljaju kopije konta za kupovinu izvesnih stvari koje su bile potrebne u vreme suzbijanja epidemije.

Prilog obeležen slovom G glasi:

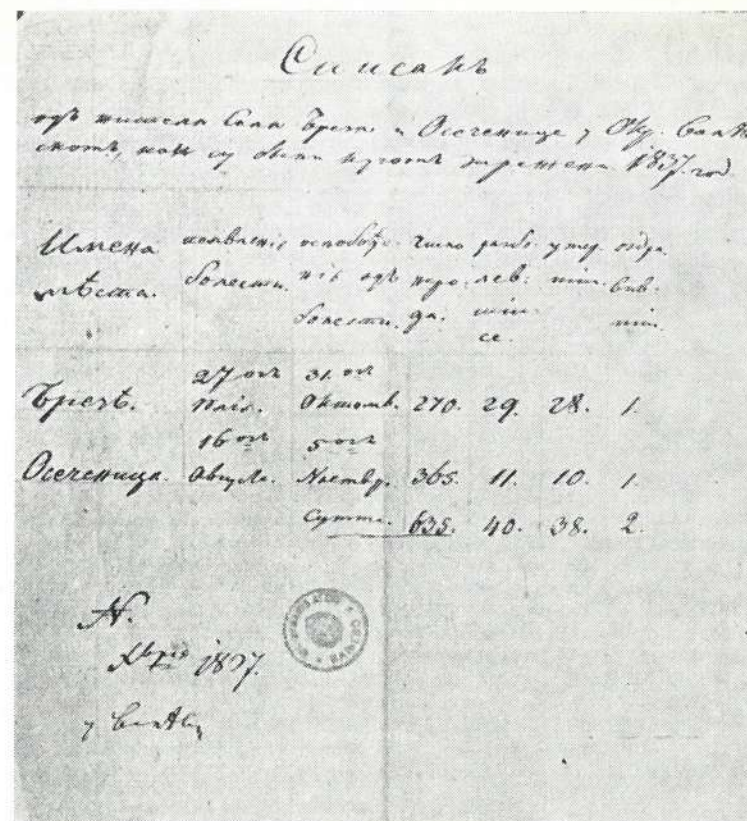
Konta

Knjažesko Serbski Slavni Magistrat Okružija Valjevskog
na poslugu bolesti u selu Brezju izvoleo je primiti

I. Avan

Groša Para
14 —

Aleksa Stoišić u Valjevu, 10 Noemvrie 1837 godine.

Spisak B (Državni arhiv sreza Valjevo, arh. br. 524 od 15. XII 1837)

Prilog sa oznakom D glasi:

Konta Magistratska

2 klešte po 10 groša	20 groša
2 čaklje po 5 groša	10
	30

Lazar Kovač, 28 Noemvrie 1837 godine u Valjevu.

Na kraju, da pomenemo još jedan dokument koji govori o merama koje su preduzimate pri kraju epidemije. Svojim pismom od 16. decembra 1837, pukovnik Jovanča Spasić, po instrukcijama Sovjeta, obratio se Valjevskom magistratu⁶⁶ s nalogom da jedan član Magistrata i starešina kolubarskog sreza odmah odu u Brežde i Osečenicu »i narod opomenu, da posakrivane i zakopane stvari odma pokažu, jer će platiti glavom onai koi bude izazvao ponovnu pojavu kuge upotrebom takvih stvari«⁶⁷. Spasić je, sa svoje strane, obećao da će poslati dr Maksima Nikolić-Miškovića koji će, zajedno s gore pomenutom dvojicom, obići ta sela, no da

na te stvari treba naročito da motre kmetovi i starešine domaćinstva. Međutim, već 18. decembra Spasić je obavestio Magistrat da dr M. N. Mišković neće doći jer se razboleo.⁶⁸ Bez obzira na to, Spasić je ponovio svoj zahtev da Magistrat ipak pošalje komisiju u ta sela pa »ako bi se stvari sakrivene ili zakopane otkrile, da ji ona ne dira niti pak drugomu dirati ji dozvoli, no da mi samo odma ponovo otkrivene saobšti, da pošljem Doktora kad prezdravi, da otkrivene zaražene stvari svojim načinom očisti«. ⁶⁹

Mere koje su preduzimate u borbi protiv epidemije kuge iz 1837. godine — i koje, po našem mišljenju, zaslužuju puno priznanje — izlaze iz lokalnog okvira i svedoče o organizacionoj sposobnosti i izvanrednim naporima naroda i vlasti jedne male, u to doba poluvazalne države.

IZVORI I LITERATURA

¹ *Dordević, T.*, Iz Srbije kneza Miloša, Beograd 1924, str. 234. — ² *Mihailović, V.*, Iz istorije saniteta u obnovljenoj Srbiji 1804—1860, Beograd 1951, str. 583. — ³ *Mihailović, V.*, Borba protiv kuge u Srbiji pre sto godina, Beograd 1937, str. 111. — ⁴ Državni arhiv sreza Valjevo, arh. br. 521/1837. — ⁵ Ibidem. — ⁶ Ibidem. — ⁷ Ibidem. — ⁸ *Mihailović, V.*, Iz istorije saniteta u obnovljenoj Srbiji 1804—1860, Beograd 1951, str. 509. — ⁹ Državni arhiv sreza Valjevo, arh. br. 519/1837. — ¹⁰ Ibidem. — ¹¹ Ibid., 520/1837. — ¹² Ibidem. — ¹³ Ibidem. — ¹⁴ Ibidem. — ¹⁵ *Mihailović, V.*, Iz istorije saniteta u obnovljenoj Srbiji 1804—1860, Beograd 1951, str. 583. — ¹⁶ Državni arhiv sreza Valjevo, 524/1837. — ¹⁷ Ibidem. — ¹⁸ Ibid., 525/1837. — ¹⁹ Ibid., 527/1837. — ²⁰ Ibidem. — ²¹ Ibid., 456/1837. — ²² Ibidem. — ²³ Ibid., 522/1837. — ²⁴ Ibidem. — ²⁵ Ibid., 517/1837. — ²⁶ *Mihailović, V.*, Iz istorije saniteta u obnovljenoj Srbiji 1804—1860, Beograd 1951, str. 591. — ²⁷ Državni arhiv sreza Valjevo, 526/1837. — ²⁸ Ibidem. — ²⁹ Ibidem. — ³⁰ Ibidem. — ³¹ Ibidem. — ³² Ibid., 392/1837. — ³³ Ibidem. — ³⁴ Ibid., 525/1837. — ³⁵ Ibid., 523/1837. — ³⁶ Ibidem. — ³⁷ Ibid., 525/1837. — ³⁸ Ibidem. — ³⁹ Ibidem. — ⁴⁰ *Mihailović, V.*, Borba protiv kuge u Srbiji pre sto godina, Beograd 1937, str. 11—14. — ⁴¹ Državni arhiv sreza Valjevo, 533/1837. — ⁴² Ibidem. — ⁴³ Ibidem. — ⁴⁴ Ibidem. — ⁴⁵ Ibid., 525/1837. — ⁴⁶ Ibid., 530/1837. — ⁴⁷ Ibid., 426/1837. — ⁴⁸ Ibid., 538/1837. — ⁴⁹ Ibid., 532/1837. — ⁵⁰ Ibidem. — ⁵¹ Ibid., 544/1837. — ⁵² Ibid., 531/1837. — ⁵³ Ibid., 542/1837. — ⁵⁴ Ibidem. — ⁵⁵ Ibid., 546/1837. — ⁵⁶ Ibidem. — ⁵⁷ Ibidem. — ⁵⁸ Ibidem. — ⁵⁹ Ibidem. — ⁶⁰ Ibid., 544/1837. — ⁶¹ Ibidem. — ⁶² Ibid., 546/1837. — ⁶³ Ibid., 545/1837. — ⁶⁴ Ibid., 524/1837. — ⁶⁵ Ibidem. — ⁶⁶ Ibid., 543/1837. — ⁶⁷ Ibidem. — ⁶⁸ Ibidem. — ⁶⁹ Ibidem.

ÜBER DIE ERSCHEINUNG UND BEKÄMPFUNG DER PEST IM KREISE VALJEVO IM JAHRE 1837

Dragoljub DIVLJANOVIĆ

Im Jahre 1837 brach in Serbien über die Quarantaine in Aleksinac die Pest ein. Sie trat ausser in den der Grenze nahegelegenen Orten Ražanj, Jagodina und Paraćin auch im Kreise Valjevo auf, wo sie in den von den Grenzgebieten weit entfernten Dörfern Brežde und Osečenica wütete. In den Kreis Valjevo wurde sie von einem Pferdehändler eingeschleppt, der aus der Quarantäne in Aleksinac zusammen mit einigen erkrankten türkischen Nizams vorzeitig entlassen in diese Gegend kam, hier erkrankte und starb. Eine Familie aus Brežde ist mit ihm oder seinen Effekten auf eine bisher nicht bekannte Weise in Berührung gekommen, wurde von der Pest angesteckt und starb fast vollkommen aus. Dem Begräbnis des ersten Pestopfers in Brežde wohnte eine Frau aus Osečenica bei, die die Pest weiterhin ins eigene Dorf brachte.

Die Epidemie dauerte die Brežde vom 27. Juli bis 31. Oktober und in Osečenica vom 16. August bis zum 5. November. Insgesamt sind 40 Personen (29 in Brežde und 11 in Osečenica) erkrankt, von welchen 38 der Pest zum Opfer fielen.

Die Arbeit stützt sich auf bisher nicht veröffentlichtes archivarisches Material, welches sich im Staats-Archiv des Kreises Valjevo befindet.

Der Autor gibt ein Bild über die vorgenommenen Bekämpfungsmassregeln, die, durchwegs den Rahmen der lokalen Bedeutung überschreitend, ein Zeugnis der bedeutenden organisatorischen Fähigkeiten des damals erst auferstandenen serbischen Volkes sind und welchen es zu verdanken war, dass sich die Pest nach Oesterreich und weiter nach Europa nicht fortgepflanzt hat.

L'APPARITION DE LA PESTE ET LA LUTTE CONTRE CELLE-CI DANS L'ARRONDISSEMENT DE VALJEVO EN 1837.

Dragoljub DIVLJANOVIĆ

En 1837 la peste a pénétré en Serbie par la quarantaine d'Aleksinac. Elle s'est manifestée non seulement dans les alentours de la frontière du pays, à Ražanj, Jagodina et à Paraćin, mais aussi dans l'arrondissement de Valjevo c. à d. à Brežde et à Osečenica, deux villages, très éloignés de cette zone. Dans l'arrondissement de Valjevo elle a été importée par un marchand de chevaux qui, étant en quarantaine à Aleksinac avec des nizams turques malades, avait été congédié précocement du camp. Il arriva à Valjevo, y tomba malade et mourût. D'une manière qui n'est pas éclairé jusqu'à ces jours, une famille originaire de Brežde s'était trouvée en contact avec lui ou avec ses effets. Elle fut atteinte par la contagion et mourût presque entière. Ensuite, l'épidémie fut transportée à Osečenica par une femme contaminée lors des funérailles de la première victime de la peste à Brežde de sorte qu'elle l'introduisit dans son village natal.

Ces épidémies ont duré à Brežde du 27 juillet jusqu'au 31 octobre et à Osečenica du 16 août jusqu'au 5 novembre. En tout, 40 personnes (29 à Brežde et 11 à Osečenica) furent atteintes par la peste et 38 personnes en moururent.

Ce travail est basé sur une documentation qui se trouve aux archives de l'Etat de l'arrondissement de Valjevo et qui, jusqu'à présent, n'a pas été publiée.

L'auteur y relate également les multiples mesures que l'on avait prises afin de combattre la peste. Celles-ci dépassent par leur valeur le cadre local. Grâce à ces mesures la propagation de la peste vers l'Autriche l'Europe a pu être arrêtée.